

ЛЕКЦІЯ 1-2

Тема 1. Основи знань з фізкультурно-спортивної діяльності.

Тема 2. Принципи формування професійно-прикладної фізичної підготовки у профільних класах.

План

1. Зміст, характеристика, особливості і взаємозв'язок фізичної культури, фізичного виховання та спорту. Фактори, що впливають на зміст занять у профільних класах.

2. Ідея профільного навчання школі на основі “м'якої” диференціації є теоретичною основою пропонованою концепції школи з профільним навчанням. Суть принципів альтернативність, варіативність, доступність. Наступність, неперервність і гнучкість у плануванні професійно-прикладної фізичної підготовки у профільних класах.

3. Діагностико-прогностична реалізованість професійно-прикладної фізичної підготовки у профільних класах. Формування професійно важливих фізичних і психічних якостей у профільних класах.

3. Профільне вивчення предмета має сприяти поглибленню змісту, формуванню стійкого інтересу до обраного профілю.

Профільне навчання сучасних старшокласників має на меті забезпечити прикладну спрямованість навчання за рахунок інтеграції знань і методів пізнання та їх застосуванням у різних сферах практичної, насамперед, професійної діяльності. Набір профільних напрямів відповідає соціально-диференційованим видам діяльності, які зумовлюються суспільним розподілом праці, містять знання про природу, людину, суспільство, культуру, науку та виробництво. За основними напрямками профілізації визначаються різноманітні навчальні профілі. Навчальний профіль визначається також не лише добром предметів, але й їх змістом. Профіль навчання охоплює таку сукупність предметів: базові, профільні та курси за вибором (так звані елективні курси). Цикл профільних навчальних предметів змістовно забезпечує спрямованість

конкретного профілю навчання. Вони є обов'язковими для вивчення всіма учнями, які обрали даний профіль, і є складовою як інваріативної, так і варіативної компоненти навчального плану. Основна функція курсів за вибором – профорієнтаційна, достатня кількість яких забезпечує визначення учнями напряму профільного навчання у старшій школі. Поглиблене вивчення предметів має сприяти формуванню стійкого інтересу до нього, розвитку відповідних здібностей і орієнтації на професійну діяльність, де використовуються одержані знання. Поглиблене вивчення здійснюється або за спеціальними програмами і підручниками, або за модульним принципом, коли програма загальноосвітньої школи доповнюється певним набором модулів. Профільна підготовка відрізняється від загальноосвітньої підготовки більш конкретними професійно орієнтованими характеристиками мотивів, цілей, засобів і результатів навчальної, продуктивної, творчої діяльності, які виступають по відношенню до учня у вигляді певних вимог. У старших класах учень переходить від загальноосвітнього профілю, до більш конкретного профілю діяльності, який передбачає певну спеціалізацію, концентрацію навчальної діяльності навколо визначеної групи професій. З часом така орієнтація буде ще більше звужуватись і наприкінці шкільного, власне профільного, навчання має відбутись конкретизація вибору напрямку професійної підготовки. Таким чином, профільне навчання виступає етапом вибору майбутньої професії. З поміж діючих навчальних профілів спортивний має свою специфіку, зміст якої визначаються такими нормативними документами як Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Закон України “Про фізичну культуру і спорт”, Концепція фізичного виховання в системі освіти України, Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті, Цільова комплексна програма “Фізичне виховання – здоров'я нації”, Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту в Україні та інших. Сформульовані в них теоретико-методичні вимоги до змісту фізичного виховання молоді в Україні конкретизуються у Державному стандарті базової й повної загальної середньої освіти, Державних вимогах до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти, Державних тестах

і нормативах оцінки фізичної підготовленості молоді України тощо. Зміст навчальної діяльності зі спортивного профілю загальноосвітньої школи визначається навчальною програмою, яка розробляється відповідно Державних вимог до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти та вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14 січня 2004 року. Програма орієнтує організацію навчального процесу на ознайомлення старшокласників з основними формами професійної діяльності вчителя фізичної культури або тренера з виду спорту, обраного в школі як профільного. Завданнями фізичного виховання у класах спортивного профілю є поєднання загальновиховних завдань із завданнями профільного навчання з обраного виду спорту; формування знань щодо функціональної спрямованості фізичних вправ, їх ефективного використання для зміцнення здоров'я, проведення активного відпочинку та здорового способу життя; набуття знань з фізичної культури, обраного виду спорту, гігієни, основ здоров'я та здорового способу життя; формування навичок самостійних занять фізичними вправами, розвитку фізичних якостей, корекції постави, профілактики травматизму та надання першої допомоги; удосконалення функціональних можливостей організму, розвитку основних життєзабезпечувальних систем; виховання бережливого ставлення до свого здоров'я і здоров'я оточуючих як найвищої соціальної цінності особистості; виховання інтересу, потреби і звички до занять фізичними вправами та обраним видом спорту; розвиток сили, швидкості, витривалості, гнучкості, координаційних здібностей, вестибулярної стійкості тощо; профілактика асоціальної поведінки учнів засобами фізичної культури і спорту; формування адекватної самооцінки особистості, моральної самосвідомості, цілеспрямованості, впевненості у своїх силах та витримки; виховання індивідуальних і морально-вольових, психологічних, громадянських якостей особистості та патріотичних почуттів.

Профільне вивчення предмета має сприяти поглибленню змісту, формуванню стійкого інтересу до обраного профілю, пізнанню шляхів зміцнення свого здоров'я засобами обраного виду спорту, розвитку відповідних

здібностей, а також орієнтації на професійну діяльність. Зміст предмета з обраного старшокласниками спортивного профілю також спрямовується на формування в учнів старших класів ключових компетентностей: соціальних, мотиваційних та функціональних.

Соціальні компетентності передбачають формування здатності старшокласників до співробітництва, розв'язання життєвих проблем, взаєморозуміння, соціальної активності, формування фізичної культури особистості, основ здорового способу життя, фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Мотиваційні компетентності передбачають формування в учнів старших класів громадських і особистісних уявлень про престижність високого рівня здоров'я, фізичної та спортивної підготовленості, здатності до навчання і тренування, проявлення творчості у застосуванні рухових дій у різних за складністю умовах занять, тренувань та змагань, а також умінь швидко адаптуватися до різних видів фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності.

Функціональні компетентності передбачають формування здатності старшокласників до оперування знаннями про закономірності рухової активності, даними з анатомії і фізіології людини, теорії і методики фізичного виховання та спорту, розширення рухового досвіду з метою розвитку фізичних якостей і рухових здібностей відповідно до вікових особливостей учнів, а також засвоєння термінологічних і методичних знань.

Ці компетентності відображають ієрархію вимог до фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності, що поступово розширюється і удосконалюється у процесі профільного навчання.

Фізична підготовка розглядається в навчальній програмі як процес розвитку фізичних якостей та підвищення функціональних можливостей організму, які впливають на створення сприятливих умов для удосконалення всіх сторін підготовки учнів. Вона поділяється на загальну і спеціальну. Загальна фізична підготовка передбачає різнобічний розвиток фізичних якостей

засобами фізичних вправ, які здійснюють загальний вплив на організм. Вона здебільшого здійснюється за рахунок обов'язкового компонента загальноосвітньої базової програми, а також під час проведення підготовчої частини кожного уроку. Спеціальна фізична підготовка характеризується рівнем розвитку учнів фізичних здібностей можливостей органів і функціональних систем організму, які безпосередньо визначають досягнення в обраному виді спорту.

Тактична підготовка розглядається як процес, скерований на оволодіння раціональними формами ведення спортивної боротьби під час змагальної діяльності. Вона передбачає вивчення загальних положень тактики обраного виду спорту, прийомів суддівства та положень про змагання, моделювання необхідних умов під час проведення занять та спортивних змагань.

Технічна підготовка спрямована на оволодіння учнів системою рухів, яка відповідає особливостям обраної спортивної дисципліни. Наприклад, у волейболі технічна підготовка включає техніку нападу і техніку захисту, техніка нападу передбачає дії без м'яча, дії з м'ячем, подачу м'яча, індивідуальні, колективні і командні дії. Кількість годин на різні види підготовки вчитель фізичної культури або тренер з обраного виду спорту може змінювати залежно від виду спорту, рівня підготовленості учнів та матеріально-спортивної бази. Структуру навчальної програми зі спортивного профілю складають модульно-тематичні блоки, у яких поступово з послідовним ускладненням розкриваються зміст і специфіка діяльності людини у професіях, які передбачають тривалі фізичні навантаження, витримку, стійкість і загартованість. Це, зазвичай, професії силових структур (військові, працівники МВС, СБУ та ін.) спортивних тренерів. У цих професіях вимоги до фізичного стану людини диференціюються в надзвичайно широких рамках: від вимог до стану здоров'я до вимог екстремальних, емоційно напружених та тривалих, яким має обов'язково відповідати претендент на вакантну посаду. Тому, на нашу думку, спортивний напрям профільного навчання не лише покликаний підтримати фізичний стан зростаючої особистості й охоронити її в майбутньому від надмірного стомлення, а й забезпечити розвиток необхідних

якостей (особистісних та фізичних), які в майбутньому стають професійно важливими та необхідними. Саме для цього зміст профільного навчання за спортивним напрямом реалізується через навчальні програми інваріантної складової та курси за вибором, які конкретизуються за напрямками спортивної підготовки.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Верхошанский Ю.В. Основы специальной физической подготовки: Учеб. / Ю.В. Верхошанский. – М.: Физкультура и спорт, 1988. – 331 с.
2. Загорский Б.И. Прикладная физическая подготовка: Теория и методика физического воспитания / Б.И. Загорский; Под ред. А.Д. Новикова, Л.П. Матвеева. – М.: Изд-во Физкультура и спорт, 1967 . – С. 379 – 397.
3. Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников: Учеб. пособие / Н.Н. Захаров. – М.: Просвещение, 1988. – 272 с.
4. Котова О. В. Принципи організації профільного навчання у старшій школі / О. В. Котова // Освіта на Луганщині. – 2008. – № 1(28). – С. 52 – 55.
5. Котова О. В. Профільне навчання старшокласників в умовах сучасної школи : про підсилення антропологічних складових освіти / О. В. Котова // ПостМетодика. – Мелітополь, 2008. – № 7(84). – С. 329 – 333.

Лекція 3-5

Тема 3. Способи фізкультурної діяльності (лека атлетика, футбол, плавання, туризм):

Тема 4. Способи фізкультурної діяльності (баскетбол, гімнастики).

Тема 5. Способи фізкультурної діяльності (волейбол, настільний теніс).

План

1. Модуль «Легка атлетика» фізична підготовка, спеціальна підготовка (технічна, тактична), інструкторська практика. суддівська практика; модуль «Футбол» фізична підготовка, спеціальна підготовка (технічна, тактична) інструкторська практика. суддівська практика, модуль «Плавання»

фізична підготовка, спеціальна підготовка (технічна, тактична) інструкторська практика. суддівська практика, «Туризм» фізична підготовка, спеціальна підготовка (технічна, тактична) інструкторська практика. суддівська практика,

2. Модуль «Баскетбол» фізична підготовка, спеціальна підготовка (технічна, тактична) інструкторська практика. суддівська практика, модуль «Гімнастика» фізична підготовка, спеціальна підготовка (технічна, тактична) інструкторська практика. суддівська практика,

3. Модуль «Волейбол» фізична підготовка, спеціальна підготовка (технічна, тактична) інструкторська практика. суддівська практика, модуль «Настільний теніс» фізична підготовка, спеціальна підготовка (технічна, тактична), інструкторська практика. суддівська практика.

Концепцією профільного навчання у старшій школі визначено основні профільні напрями, зокрема, й спортивний. Структура спортивного профілю складається з окремих навчальних профілів (спортивних напрямків): легка атлетика, гімнастика, плавання, спортивні ігри, туризм та ін. [1].

Попередній аналіз проблеми впровадження профільного навчання за спортивним напрямом дозволив встановити:

наявність навчально-методичного забезпечення переважно з олімпійських видів спорту;

практичну відсутність навчально-методичного забезпечення для нелімпійських видів спортивних ігор.

Наведеними положеннями визначається важливість вирішення проблеми навчально-методичного забезпечення профільного навчання з окремих видів спортивних ігор.

З метою підвищення ефективності процесу впровадження профільного навчання за спортивним напрямом, більшість науковців зосередила увагу на розробці загальних теоретичних та організаційних положень [2; 3; 8]. Практичні рекомендації щодо навчально-методичного забезпечення вивчення окремих навчальних профілів запропоновані переважно в олімпійських видах спорту, зокрема, у плаванні [1], легкій атлетиці, гімнастиці, баскетболі,

гандболі, волейболі, футболі та туризмі [10]. Також необхідно відзначити прикладні дослідження Г. Олефір (2012), що дозволили розробити навчально-методичні рекомендації з формування рухових навичок волейболістів у процесі профільного навчання [7].

Відзначаючи цінність даних досліджень, необхідно звернути увагу на те, що переважна їх більшість не відображає важливості використання неолімпійських видів спортивних ігор у професійній орієнтації старших школярів. Враховуючи наявність мінімально необхідної матеріально-технічної бази (однієї з головних ланок впровадження профільного навчання) для занять цими спортивними іграми у переважній більшості навчальних закладів, очевидною є практична відсутність науково обгрунтованого навчально-методичного забезпечення профільних шкіл.

Ідея профільності старшої школи теоретично обгрунтована та практично впроваджується у вітчизняних закладах середньої освіти за різними напрямками відповідно до соціально диференційованих видів діяльності, зумовлених суспільним розвитком праці та соціальним попитом [5].

Сучасний стан розвитку освітньої галузі є основою для формування у старшокласників інтересів та мотивації до поглибленого вивчення конкретного виду спорту у закладах загальної середньої освіти та сприяє подальшому самовизначенню на професію вчителя фізичної культури або тренера з обраного виду спорту [4].

На думку розробників концепції профільного навчання, форми його організації можуть бути різними. Навчання може реалізовуватись у профільних класах закладів загальної середньої освіти, профільних групах багатoproфільних шкіл, навчанні за індивідуальною освітньою програмою та динамічних профільних групах. Важливим також є паралельне існування міжшкільних профільних груп, профільних шкіл інтернатного типу та міжшкільних навчально-виробничих комбінатів [1; 2].

За даними І. Василяшко [3], незважаючи на велику популярність занять спортом, на сьогодні в Україні функціонує всього 2,6 % закладів загальної середньої освіти, де впроваджено спортивний профіль навчання. За даними

Інституту інноваційних технологій та змісту освіти, проблеми впровадження спортивного профілю обумовлюються: недосконалою матеріально-технічною (58 %) та навчально-методичною (30 %) базою закладів освіти, недостатністю висококваліфікованих педагогічних кадрів, підготовлених до роботи у профільній школі (13 %), низькою мотивацією школярів до здобуття професій вчителя фізичного виховання чи тренера з виду спорту (22%) [3].

Вивчення науково-методичної літератури та практичного досвіду свідчить, що профільне навчання за напрямом "спортивні ігри" реалізується переважно в системі спеціалізованої освіти, а саме у школах-інтернатах (ліцєях-інтернатах) та професійних коледжах (коледжах) спортивного профілю, які мають відповідне матеріально-технічне, навчально-методичне та кадрове забезпечення. З одного боку, це обумовлює переважну спрямованість освітнього процесу на досягнення високих спортивних результатів в олімпійських видах ігор (баскетболі, гандболі, волейболі, футболі, тенісі та бадмінтоні), а з іншого, обмежує масовість та професійне спрямування освітнього та тренувального процесів.

Розроблені вітчизняними науковцями та практиками навчальні програми для ДЮСШ, СДЮСШОР та ТТТВСМ достатньо повно розкривають питання теоретичних та практичних аспектів підготовки в олімпійських видах спорту, але використовуються переважно в системі спеціалізованої освіти. Також існує багато авторських навчальних програм як вітчизняних, так і закордонних науковців та практиків. Необхідно відмітити, що прогалини у навчально-методичному забезпеченні неолімпійських видів спорту виникають перш за все через недостатню увагу науковців до даної проблеми.

Популярність неолімпійських видів спортивних ігор, що зростає, пояснюється перш за все необхідністю мінімальної матеріально-технічної бази (ігри проводяться на невеликих майданчиках на свіжому повітрі та в залах) та невеликої кількості учасників, що обумовлює їх демократичність та масовість. Окрім того, переважна більшість фахівців рекомендують ігри у зменшених складах на початковому етапі засвоєння техніки й тактики олімпійських видів спортивних ігор та використання їх у допрофільній стадії підготовки учнів.

Невелика кількість учасників значно збільшує можливості вивчення неолімпійських видів ігор у профільних класах закладів загальної середньої освіти, профільних групах багатопрофільних шкіл та малокомплектних сільських школах.

1. Аналіз науково-методичної літератури та досвіду передової практики дав можливість встановити, що поряд із ґрунтовним висвітленням у дослідженнях багатьох науковців загальних теоретичних та організаційних положень впровадження профільного навчання за спортивним напрямом, практично відсутні розробки навчально-методичного забезпечення вивчення окремих навчальних профілів, зокрема й неолімпійських видів спортивних ігор.

2. Аналізуючи питання навчально-методичного забезпечення профільного навчання в олімпійських видах спортивних ігор у системі спеціалізованої освіти, необхідно відмітити наявність розроблених авторитетними вітчизняними науковцями та практиками навчальних програм для ДЮСШ, СДЮШОР, що достатньо повно конкретизують теоретичні та практичні аспекти підготовки. У зв'язку із цим необхідно відмітити практично повну відсутність навчальних програм із неолімпійських видів спортивних ігор, зокрема, міні-футболу (футзалу), стрітболу та ін.

3. Однією із головних проблем, які перешкоджають впровадженню неолімпійських видів спортивних ігор у програми профільного навчання за спортивним напрямом, є відсутність науково обґрунтованого навчально-методичного забезпечення. Це положення актуалізує необхідність проведення експериментальних досліджень із метою розробки навчальних програм та практичних рекомендацій для неолімпійських видів спортивних ігор, зокрема й міні-футболу (футзалу).

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Андросова А. П. Методика навчання учнів старших класів за спортивним напрямком "плавання": метод. посіб. / А. П. Андросова. - Луганськ: ПП Гунчев Ю.М., 2013. - 128 с.

2. Бібік Н. Профільна школа як стратегія рівного доступу до якісної освіти / Н. Бібік // Директор шк. - 2004. - № 37. - С. 2-3.
3. Василяшко І. Профільне навчання у старшій школі: стан і проблеми реалізації / І. Василяшко, М. Коваленко, О. Лозова // Управління освітою. - 2012. - № 14 (290), липень. - С. 13-16.
4. Зубалій М. Зміст навчальної діяльності старшокласників зі спортивного профілю / М. Зубалій // Здоров'я та фізична культура. - 2008. - № 3. - С. 1-5.
5. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. - Київ: Педагогічна преса, 2003. - № 24, грудень. - 32 с. - С. 3-16.
6. Котова О. В. Профільне навчання в старшій школі за спортивним напрямком, його сутність та проблеми / О. В. Котова // Вісник Запорізького національного університету. - 2012. - № 1(7). - С. 4853.
7. Родак С. М. Проблеми діяльності спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю в сучасних умовах / С. М. Родак // Теорія та методика фізичного виховання. - 2009. - № 1. - С. 3-7.
8. Ротерс Т. Т. Теоретичні засади профільного навчання старшокласників за спортивним напрямком / Т. Т. Ротерс // Спортивний вісник Придніпров'я. - 2008. - № 1. - С. 12-15.
9. Стрикаленко Є. Спортивні ігри: прогр. для учнів 9-11-х кл. ліцею зі спец. "Фіз. виховання та спорт" / Євген Стрикаленко // Здоров'я та фіз. культура. - 2006. - Черв. (№ 18). - С. 18-23.
10. Фізична культура: навч. програма: 10-12 кл.: (спорт. профіль) / Валентина Єрмолова, Любов Іванова, Галина Смоліус, Валерія Сілкова // Здоров'я та фіз. культура. - 2008. - Січ. (№ 2). - С. 1, 3-6.
11. Шиян Н. І. Дидактичні засади профільного навчання у загальноосвітній школі сільської місцевості: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня док-рапед.наук / Н. І. Шиян. - Харків. - 2005. - С. 40.

Лекція 6-8

Тема 6. Засоби та методи професійно-прикладної підготовки у профільних класах.

Тема 7. Принципи та підходи до організації професійно-прикладної підготовки у профільних класах.

Тема 8. Загальні аспекти побудови та планування занять у профільних класах.

План

1. Різновиди засобів професійно-прикладної фізичної підготовки; методи професійно-прикладної фізичної підготовки.

2. Загальна характеристика принципів та підходів до організації професійно-прикладної фізичної підготовки, урочні та позаурочні форми занять.

3. Загальні аспекти побудови та планування занять з ППФП; управління процесом професійно-прикладної фізичної підготовки; моделювання, прогнозування і контроль процесом професійно-прикладної фізичної підготовки у профільних класах.

Тенденція зниження інтересу школярів до традиційних форм фізичного виховання і їх недостатня фізична підготовленість обмежує можливість формування усвідомленої потреби у фізичному самовдосконаленні й виробленню прагнення до здорового способу життя. Тому суспільству потрібні кваліфіковані та мобільні вчителі фізичної культури, які володіють не тільки професійними знаннями та вміннями, а й можуть залучити учнів до самостійних занять фізичними вправами як у процесі навчальної роботи, так і в процесі позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Одне з основних завдань майбутнього учителя фізичної культури є формування у школярів механізму доволіної саморегуляції рухів, що дозволить підвищити цілеспрямовану і систематичну рухову активність дітей у процесі позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Окремі аспекти проблеми самостійного виконання школярами фізичних вправ розглядали такі дослідники, як О. Власюк [2], Т. Круцевич [4], Н. Москаленко [3] ін. Одним зі шляхів формування у школярів навичок самостійного виконання фізичних вправ на уроках фізичної культури є основною формою занять фізичними вправами в школі, при цьому важливо виробити в дітей відповідну установку на самостійні заняття, що є ключовим моментом вольової поведінки. Правильно організоване навчання самостійної діяльності значно підвищує загальну і моторну щільність уроків фізичної культури.

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури повинна враховувати особливості організації процесі фізичного виховання школярів як основи розвитку не лише фізичних якостей, формування рухових умінь і навичок та засобом зміцнення здоров'я, а і як можливість розвитку в школярів творчої ініціативи, самостійності як у процесі шкільних занять фізичною культурою, так і в позаурочний та позашкільний час.

Самостійність як властивість особистості припускає здатність самому приймати рішення, готовність відповідати за наслідки своїх дій, переконання в тому, що таке поведіння реальне, можливе і правильне. Починати формування навичок самостійного виконання фізичних вправ доцільно з перших днів навчання дітей у школі. Для вирішення цієї проблеми важливо сформувати інтерес у школярів до фізичної культури, звичку займатися фізичними вправами. Практичний досвід підтверджує, що в школі варто формувати інтерес до найбільш доступних для кожної людини видів вправ, займаючись ними на уроці, школяр буде готовий до самостійних занять і після закінчення школи.

У процесі навчання самостійної навчальної діяльності на уроках фізичної культури нами виокремлені наступні етапи навчання: мотиваційний, орієнтований, виконавчий та оцінний. Тривалість етапів варіювалася майбутніми учителями фізичної культури в рамках

педагогічної практики, залежно від розв'язуваних завдань. На кожному етапі модель керування самостійною руховою діяльністю мала властиві лише їй особливості рухової діяльності.

На першому, мотиваційному етапі, формувався інтерес дітей до фізичних вправ, для цього вчитель на уроках акцентував увагу учнів на особливостях впливу вправ на організм, розповідав про їх ефективність, вплив на підвищення рівня фізичної підготовленості і розвиток фізичних якостей. Дітям повідомлявся матеріал про позитивний вплив фізичних вправ на організм людини, наводилися приклади з життя спортсменів, показувалися малюнки, плакати, схеми й ін. У формуванні мотивації велике значення мали чинники, що активізують цей процес, тому інтерес школярів підтримувався позитивними мовними оцінками (“добре”, “молодець”, “відмінно” й ін.).

На другому орієнтовному етапі дітям пропонувалося проаналізувати зміст поставленого завдання, тобто самостійно спробувати виконати вправу на уроці, якщо дитина не розуміла завдання чи відчувала труднощі при виконанні, вчитель створював ситуацію, коли учні, котрі правильно виконували вправу допомагали тим, хто відставав. Дітям повідомлялися нормативні вимоги, пропоновані до виконання вправи, що сприяло успішному виконанню контрольного завдання, проводилося попереднє тестування.

Третій етап безпосередньо пов'язаний з виконанням завдання. На цьому етапі вчитель здійснював поточний контроль за ходом виконання завдання, виправляв помилки.

На четвертому оцінному етапі здійснювалася перевірка виконаного завдання, виставлялися дітям оцінки.

Реалізація завдань формування навичок самостійного виконання фізичних вправ здійснювалася в такий спосіб: одним з домашніх завдань з фізичної культури протягом усього часу навчання в початковій школі є стрибки через скакалку. До розв'язання цього завдання кожен учитель підходить по-різному.

Ми у своїй роботі це завдання розділили на чотири перерахованих вище етапи.

Для того, щоб сформувати інтерес до цієї вправи, на першому етапі першокласникам розповідалося про користь стрибків через скакалку, їхній вплив на розвиток координації, спритності, сили ніг, наводилися приклади використання стрибків у спортивних іграх, художній і спортивній гімнастиці, у боксі й ін. Якщо діти виявляли зацікавленість у виконанні цієї вправи, перший етап можна вважати закінченим.

На другому етапі дітям пропонувалося виконання цієї вправи. На уроці фізкультури проводилося попереднє тестування стрибків через скакалку у формі змагання “Хто більше стрибне через скакалку за одну хвилину”. Якщо дитина під час виконання стрибків помилялася, вона продовжувала виконувати стрибки далі, при цьому результати кількості стрибків не анулювалися, а складалися. Оцінку “відмінно” отримали діти, які виконали найбільшу кількість стрибків. Результати стрибків фіксувалися у робочому журналі вчителя. Далі на уроці фізкультури діти навчалися стрибкам через скакалку, отримували завдання самостійно вдома виконувати стрибки через скакалку, результати виконання стрибків записували в зошит з фізкультури. Якщо учнем домашнє завдання було незрозуміле, воно уточнювалося, пояснювалося, показувалося.

Третій виконавчий етап вважався найбільш важким, тому що вчителю доводилося контролювати виконання завдання і диференціювати його залежно від індивідуальних особливостей віку. У своїй роботі ми застосовували поточний вибірковий контроль, на уроках перевіряли декілька учнів. На прикладі виконання вправи виправлялися помилки, аналізувалися отримані дані.

Оцінний етап містив у собі перевірку самостійної роботи учнів. Ця перевірка проводилась у вигляді змагань (окремо для хлопчиків і дівчаток).

Діти самостійно виконували завдання протягом декількох тижнів. Тепер розглянемо приклад, коли всі етапи розв’язання поставленого перед дітьми завдання виконувалися на одному уроці. У цьому випадку для розвитку

рухових здібностей учнів у своїй роботі ми застосовуємо метод кругових тренувань, що дає можливість самостійно розвивати фізичні якості, удосконалювати уміння і навички.

У спортивному залі розмічали десять станцій. Діти виконували указівки майбутніх учителів фізичної культури по підготовці до тренувань по колу. На кожній станції дітям пропонувалися прості, добре відомі вправи, що не вимагали страхування (присідання на одній нозі, підтягування на високій і низькій поперечині, стрибки через скакалку, вправи для розвитку сили м'язів черевного преса, “їзда” на велотренажері, згинання і розгинання рук в упорі лежачи, підстрибування на містку з опорою руками, тримаючи ноги і тулуб прямими та ін.). На першому етапі вчитель спільно зі студентами пропонували учням відповісти на питання: “Для розвитку яких груп м'язів призначений велотренажер?”, “Для чого ми будемо підтягуватися?” і ін. Осмислене виконання вправ давало кращий ефект.

На орієнтованому етапі найбільш підготовлені діти, показували вправи, що виконуються на станціях. На кожній станції працювало два учні (“перший” і “другий” номери). Для підняття інтересу до виконання вправ перші номери робили вправи, другі – рахували кількість виконаних вправ і записували результати у балах (кількість повторень заданої вправи), за сигналом вчителя перші і другі номери мінялися.

На виконавчому етапі діти проходять “коло”, виконуючи на кожній станції вправи впродовж 30 секунд, по сигналу вчителя пари переходять на наступну станцію. На цьому етапі учні самостійно виконували вправи, вони мали можливість допомагати своїм товаришам, учитель контролював правильність виконання вправ, міг приділяти більше уваги тим учням, котрі відстають, не спроможні виконати певні вправи. На останньому оцінному етапі підводився підсумок уроку, діти підраховували суму набраних балів, оголошувались учні, які правильно виконували вправи, також називали кращих.

Інструктивна діяльність учнів припускала на окремих етапах уроку виконання ролі “інструкторів”. Наприклад, на уроці в першому класі

працювало два відділення (перше відділення – виконувало вправи на гімнастичній стінці, під керівництвом учителя, друге відділення — згинання, розгинання рук в упорі лежачи, виконувало самостійно), призначався “інструктор” у друге відділення з числа найбільш підготовлених учнів, у його завдання входило визначення черговості виконання вправи, виправлення помилок, надання допомоги однокласникам, при необхідності вказував на помилки своїх товаришів, показував правильне виконання вправи, визначав кращих у відділенні.

За пропозицією вчителя учні самостійно придумували вправи, проводячи їх у підготовчій частині уроку. Поступово засвоюючи правила проведення загально-розвивальних вправ, діти виконували ускладнені завдання: проводили кілька вправ на ту чи іншу групу м’язів, складали комплекси вправ. Учні-інструктори самостійно проводили фізкультхвилинки під час уроків, ранкову гімнастику до уроків під наглядом класного керівника. Ці завдання діти готували і проводили з великим задоволенням.

Учнів навчали контролювати виконання фізичних вправ. Так під час виконання контрольного нормативу “перші” номери виконували вправу (стрибки через скакалку за одну хвилину), а “другі” – самостійно рахували кількість разів, тобто здійснювали контроль, потім мінялися. Роль “контролера” при виконанні кожного завдання виконували всі діти.

У шкільному віці діти дуже справедливі “вчителі”, оцінюючи виконання якої-небудь фізичної вправи своїх товаришів. Якщо учні знали, як правильно виконувати вправу, які можуть бути помилки і способи їх усунення, вони в більшості випадків об’єктивно оцінювали своїх товаришів і самих себе.

Діти засвоювали найпростіші правила самострахування. Наприклад, при вивченні техніки стрибка в довжину з місця вчитель показував кілька варіантів стрибка, один із яких був правильний. Діти завжди називали правильний варіант стрибка, аналізуючи помилки при виконанні

неправильного. Аналогічно на уроці фізичної культури під час рухливих ігор показувалося два варіанти ловіння м'яча вчителем: правильний і неправильний. Діти вибирали правильний, самостійно формулюючи правило:

“При ловінні м'яча пальці рук повинні бути напівзігнуті і спрямовані ледве вбік, щоб не пошкодити пальці”.

Навчання елементам самостраховки сполучалися з елементами взаємостраховки. На уроках гімнастики при виконанні стійки на лопатках товариш допомагав встановити вертикальне положення, одночасно страхуючи від падіння. Тут було важливо доступно і правильно пояснити, як виконується страхування, показати (знаходитися збоку від виконавця стійки, щоб запобігти можливе падіння товариша назад).

Використання рухливих ігор в організації самостійної роботи серед учнів займало особливе місце. При організації і проведенні рухливих ігор діти брали активну участь у підготовці місця гри, суддівстві.

Учні-“судді” рахували кількість балів, набраних командами, фіксували помилки, визначали переможця.

Учні отримували завдання з фізкультури для самостійного виконання вдома: письмові (виконувалися в зошиті), на розвиток рухових якостей, виготовлення найпростішого інвентаря.

Для успішного навчання навичкам самостійного виконання фізичних вправ у дітей виховувалося свідоме й активне ставлення до занять фізичної культури. Переконували учнів, що фізичні вправи є засобом усебічного розвитку особистості, зміцнення здоров'я, профілактики захворювань, підвищення загальної працездатності організму. З цією метою на уроках фізичної культури визначалася роль кожної вправи на розвиток організму дитини, проводилися бесіди про значення режиму дня, про вплив фізичних вправ на організм людини, його розвиток; дотримання правил особистої гігієни, техніки безпеки під час занять фізичною культурою. В основному бесіди проводилися у підсумковій частині уроку. Для кращого засвоєння матеріалу дітям пропонувалося навести приклади з особистого досвіду. Принцип наочності є одним з

найважливіших у навчанні правильному виконанню фізичних вправ у цьому віці. При навчанні новим фізичним твправам ми використовували безпосередній показ рухів учителем, супроводжуючи його відповідними поясненнями. При засвоєнні матеріалу показ заміняли системою виконання вправ за “словом”, тобто на основі створюваних з розповіді образів фізичних вправ, що сприяло розумовому вдосконаленню і моральному вихованню. При навчанні новій руховій дії учитель спільно зі студентами пояснювали, показували, пропонували дітям спробувати цей рух, надалі учні виконували вправи самостійно без показу вчителя, лише за командою викладача. Наприклад, при вивченні загально-розвивальних вправ дітей учили основним положенням і рухам. Після засвоєння матеріалу дітям пропонувалося при показі вправи називати її. Згодом діти виконували вправи за “словом”.

Впродовж усього навчального процесу, періоду навчання застосовувалося обережне і поступове підвищення фізичних навантажень. Найнадійніший спосіб успішної і продуктивної роботи — це поступова і систематична вправа і як його результат — навичка, що зміцнюється, як зазначав Н. Введенський [1].

Самостійне виконання фізичних вправ дітьми приводить до закріплення й утворення стійкого рухового уміння, а іноді й навички.

Поступовість досягалася розподілом навчального матеріалу в завданнях на уроках, вдома — від простого до складного, від знайомого до незнайомого. Фізіологічно це пояснюється тим, що умовні рефлекси на подразники утворюються найшвидше і надовго при труднощах, які поступово зростають. Успішність навчання поряд з іншими чинниками залежить від частоти повторень, тому що один раз виконана вправа не приводить до будь-яких істотних і стійких змін в організмі дитини, тому варто практикувати домашні роботи з фізкультури з обов’язковою їхньою перевіркою.

Таким чином, професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування в школярі профільних класів навичок самостійного виконання фізичних вправ включає систему керівництва з боку вчителя, який ураховує індивідуальні особливості учнів, їх готовність до самостійної діяльності. Цей процес забезпечується наявністю навчально-методичного комплексу з організації самостійної рухової діяльності на уроці,

Планування прикладної фізичної підготовки учнів залежить від знань, досвіду учителя фізичної культури, батьків і дітей.

У вчителя потрібно сформуванати навичку організації самостійних занять фізичними вправами учнів з урахуванням віку, фізичного розвитку та фізичної підготовленості.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Андросова А. П. Методика навчання учнів старших класів за спортивним напрямком "плавання": метод. посіб. / А. П. Андросова. - Луганськ: ПП Гунчев Ю.М., 2013. - 128 с.
2. Бібік Н. Профільна школа як стратегія рівного доступу до якісної освіти / Н. Бібік // Директор шк. - 2004. - № 37. - С. 2-3.
3. Василяшко І. Профільне навчання у старшій школі: стан і проблеми реалізації / І. Василяшко, М. Коваленко, О. Лозова // Управління освітою. - 2012. - № 14 (290), липень. - С. 13-16.
4. Зубалій М. Зміст навчальної діяльності старшокласників зі спортивного профілю / М. Зубалій // Здоров'я та фізична культура. - 2008. - № 3. - С. 1-5.
5. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. - Київ: Педагогічна преса, 2003. - № 24, грудень. - 32 с. - С. 3-16.
6. Котова О. В. Профільне навчання в старшій школі за спортивним напрямком, його сутність та проблеми / О. В. Котова // Вісник Запорізького національного університету. - 2012. - № 1(7). - С. 4853.
7. Котова О. В. Принципи організації профільного навчання у старшій школі / О. В. Котова // Освіта на Луганщині. - 2008. - № 1(28). - С. 52 - 55.

8. Котова О. В. Профільне навчання старшокласників в умовах сучасної школи : про підсилення антропологічних складових освіти / О. В. Котова // ПостМетодика. – Мелітополь, 2008. – № 7(84). – С. 329 – 333.

9. Родак С. М. Проблеми діяльності спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю в сучасних умовах / С. М. Родак // Теорія та методика фізичного виховання. - 2009. - № 1. - С. 3-7.

10. Ротерс Т. Т. Теоретичні засади профільного навчання старшокласників за спортивним напрямком / Т. Т. Ротерс // Спортивний вісник Придніпров'я. - 2008. - № 1. - С. 12-15.

11. Стрикаленко Є. Спортивні ігри: прогр. для учнів 9-11-х кл. ліцею зі спец. "Фіз. виховання та спорт" / Євген Стрикаленко // Здоров'я та фіз. культура. - 2006. - Черв. (№ 18). - С. 18-23.

12. Фізична культура: навч. програма: 10-12 кл.: (спорт. профіль) / Валентина Єрмолова, Любов Іванова, Галина Смоліус, Валерія Сілкова // Здоров'я та фіз. культура. - 2008. - Січ. (№ 2). - С. 1, 3-6.

13. Шиян Н. І. Дидактичні засади профільного навчання у загальноосвітній школі сільської місцевості: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня док-рапед.наук / Н. І. Шиян. - Харків. - 2005. - С. 40.

Лекція 9

Моделювання як структурний елемент проектування сучасного уроку з фізичної культури

План

1. Проектування сучасного уроку з фізичної культури

2. Моделювання як структурний елемент проектування сучасного уроку з фізичної культури

У сучасних реаліях розвитку шкільної освіти урок залишається основною формою організації навчання. В умовах становлення інноваційної україномовної освіти на засадах компетентнісного підходу постає завдання

переосмислення питань, пов'язаних з побудовою особистісно орієнтованого уроку

Завдання цієї роботи: уточнити зміст понять "проектування уроку", "моделювання уроку", "модель уроку", "проект уроку", "навчальна ситуація уроку"; розглянути специфіку етапів проектування уроку

Вивчення освітньої теорії і шкільної практики свідчить про актуальність проектно-технологічного типу організаційної культури педагогічної діяльності, суть якого пов'язана з педагогічним проектуванням і розробленням ефективних технологій навчання. У площині сказаного з погляду дидактики окремої уваги потребує питання проектування вчителем сучасного уроку з професійно-прикладної підготовки у.

Для того щоб розібратися в цьому питанні, важливо уточнити опорні поняття та визначити співвідношення між такими поняттями, як "проектна діяльність учителя", "проектування уроку", "моделювання уроку". Відповідно до теми нашої розвідки проектування уроку є початковим етапом окремої проектної діяльності вчителя. Ця проектна діяльність педагога становить упорядковану сукупність дій зі складання моделі уроку, розроблення на її основі проекту уроку, послідовної реалізації його на уроці й педагогічної рефлексії. За такого трактування загальні поняття "проектна діяльність" і "проектування" не тотожні, вони співвідносяться як ціле і частина. Смислове поле поняття "проектування" входить у поняття "проектна діяльність", яке є ширшим і включає не лише проектування, а й фазу конкретної реалізації проекту на практиці, а також фазу підсумкової рефлексії

Проектна діяльність – це конструктивна й продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілевизначення, планування й здійснення проекту. Проектна діяльність належить до унікальних способів людської практики, зв'язаної з передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою результатів реалізації задумів

Проектування уроку в межах 4 проектної педагогічної діяльності становить креативну, інноваційну діяльність, спрямовану на створення моделі уроку й конструювання на основі цієї моделі проекту уроку.

Відповідно модель і проект уроку є результатами продуктивної діяльності з проектування. Модель уроку – це образ системи уроку, внутрішньосистемних зв'язків, відношень між його елементами у вигляді малюнка, теоретичного опису, схеми і т. ін. Така модель може бути практичною, вона стосується конкретного уроку, або теоретичною, як такою, що висвітлює принципи побудови й реалізації практичних моделей уроку. Проект уроку – продукт творчої інноваційної професійно-педагогічної діяльності з планування конкретної навчально-виховної роботи, що становить складну конструкцію, співвідносну із задумом розв'язання проблеми на майбутньому уроці. Загалом фаза проектування вчителем сучасного уроку української мови передбачає кілька стадій діяльності вчителя.

Утілення окресленого підходу до проектування уроку потребує належної професійно-педагогічної підготовки вчителя, який би володів фаховою компетентністю й поєднував у собі пізнавальні, проектувальні, організаційні, комунікативні, інформативні вміння. Тому одна з необхідних умов проектування конкретного уроку – це наявність у вчителя проектувальних умінь, зокрема умінь моделювати й ефективно планувати навчально-виховний процес на рівні уроку, що, у свою чергу, передбачає конструювання системи навчальних ситуацій відповідно до визначених цілей. Успішність проектування уроку залежить від системного уявлення про цілі, зміст уроку, його дворівневу структуру, від детального задання цілей уроку й розроблення програми послідовних навчальних дій з урахуванням ступеня навчання, психології учнів, рівня їхньої фізичної підготовки. Важливою умовою проектування є також дотримання основних характеристик сучасного уроку фізичної культури, зокрема: системності, цілісності, особистісно-компетентісного спрямування, комунікативності, гнучкості ситуаційно-логічної структури, динамічності навчання на уроці. Як було зазначено, однією зі стадій проектування уроку є моделювання його компонентів відповідно до певної концепції. Моделювання

уроку – це педагогічна діяльність, спрямована на створення системної моделі уроку.

Оснoву побудови системної моделі уроку, її взаємопов'язаних часткових моделей компонентів становлять принципи цілісності моделі, комплексності й поетапності. Відповідно до цих принципів створюється модель уроку як цілісного явища, що є умовою цілісного сприйняття цілей, змісту і структури уроку, сам процес побудови комплексу часткових моделей відбувається упродовж кількох етапів.

На першому етапі моделювання формується часткова модель змісту теми уроку у вигляді розгалуженої інформаційно поняттєвої схеми.

На другому етапі будується часткова модель "мета – цілі уроку" в компетентнісному вимірі.

На третьому етапі моделювання необхідно розробити модель видів діяльності й методів навчання з огляду на навчальні цілі уроку (часткова модель "цілі навчання – види діяльності – методи навчання"). Уточнюються цілі навчання й паралельно визначаються види діяльності суб'єктів навчання (організаційна, комунікативна, навчально-пізнавальна, навчально-практична, ігрова, контрольно-оцінювальна, рефлексійна), методи навчання, які потрібно реалізувати для досягнення визначених цілей.

На четвертому етапі будується модель структури уроку з урахуванням основних компонентів навчання: цільового, стимулювально-мотиваційного, змістового, процесуального, контрольно-регулювального, оцінювальнорезультативного, суб'єкт-суб'єктного, тобто розроблюється структурнофункціональна модель уроку на рівні його загальної зовнішньої структури і рівні внутрішньої структури (часткова модель "тип уроку – структура уроку").

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Єрмаков І. Г. Проектна діяльність / І. Г. Єрмаков // Енциклопедія освіти ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 717–718
2. Фізична культура: навч. програма: 10-12 кл.: (спорт. профіль) / Валентина Єрмолова, Любов Іванова, Галина Смолюс, Валерія Сілкова //

Здоров'я та фіз. культура. - 2008. - Січ. (№ 2). - С. 1, 3-6.

3. Шиян Н. І. Дидактичні засади профільного навчання у загальноосвітній школі сільської місцевості: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня док-рапед.наук / Н. І. Шиян. - Харків. - 2005. - С. 40.